

ARAPÇADA EMİR KİPİ

Arapçada emir kipi, Türkçedekinden farklı olarak, emrin olumlu ve olumsuz oluşuna göre ikiye ayrılır.

Olumlu emir “emir”, olumsuz emir ise “nehiy” olarak adlandırılır.

Ayrıca Türkçede dilek istek kipi olarak adlandırdığımız üçüncü şahıslara yönelik zaman kipi Arapçada yine olumlu veya olumsuz oluşuna bağlı olarak “emir” ve “nehiy” biçiminde adlandırılır. Bu yüzden emre veya nehye muhatap kişinin durumuna bağlı olarak Arapçada emir kipi; emr-i hâzır, nehy-i hâzır, emr-i gâ’ib, nehy-i gâ’ib biçiminde dört gruba ayrılır.

1- Emr-i Hâzır

Emr-i hâzır, ikinci şahıslara, yani karşımızdakine dönük emir kipidir. Bu bakımdan Türkçede “emir kipi” olarak adlandırılan kipin tam karşılığıdır.

Türkçede fiilin mastar ekinden arınmış hali emir kipini oluştururken (git-mek: git, gibi), Arapçada sülâsî fiillerde emr-i hâzır kipi, fiilin ilgili şahsa ait muzâri çekiminden elde edilir. Dolayısıyla emr-i hâzır için şu ayrık özne zamirlerine ait muzâri fiiller kullanılmaktadır:

أَنْتَ، أَنْتُمْ، أَنْتُمْ

أَنْتِ، أَنْتُمْ، أَنْتُنَّ

Arapçada sülâsî bir fiilden emr-i hâzır elde etmek için şu yol izlenir:

1. Fiilin, ilgili şahsa ait muzârisi alınır. (Biz burada ikinci tekil eril şahsa yönelik emr-i hazır kipini bulalım. Fiilimiz كَتَبَ 1. kalıptan olduğu için muzârisi يَكْتُبُ dur. Burada ilgili şahsın muzârisi أَنْتَ تَكْتُبُ dur.)
2. Fiilin başındaki muzâraat harfi atılır.(Bu durumda fiilimizin başındaki ت muzâraat harfini atıyoruz ve geriye كْتُبُ kısmı kalıyor.)
3. Baştaki muzâraat harfini attıktan sonra ardından gelen harf okunmuyorsa, yani sükûn ile harekeliyse:
 - a) Bu harfi okuyabilmek için fiilin başına bir elif harfi getirilir. Bu elifi harekelemek için aynu’l-fiilin harekesine bakılır. Aynu’l-fiil damme ile harekeliyse elif damme ile; damme ile harekeli değil ise elif kesra ile harekelenir.
 - b) Muzâraat harfini attıktan sonra ardından gelen harf okunabiliyorsa, yani harekeliyse başa elif getirilmez.
4. Son olarak fiilimizin sonu cezm edilir: كْتُبُ

يَكْتُبُ ← (أَنْتَ) تَكْتُبُ ← كْتُبُ ← أَكْتُبُ ← أَكْتُبُ

أَنْتَ تَكْتُبُ *sen yazıyorsun* anlamındayken; أَنْتَ أَكْتُبُ *sen yaz* anlamına gelir.

Gerek emir kipleri, gerekse nehiy kipleri meczûm olmak zorunda olduklarından, “cezm”in ve “cezm alâmetleri”nin ne olduğunun iyi bilinmesi önem taşımaktadır.

Emr-i hâzır bulma kuralını, ikinci şahsa ait diğer formlar üzerinde de uygulayacak olursak, şöyle bir sonuç elde ederiz (Kural gereği düşürülecek olan nûn harfleri kırmızı ile gösterilmiştir):

أَنْتُمْ تَكْتُبَانِ ← أَكْتُبَا
أَنْتُمْ تَكْتُبُونَ ← أَكْتُبُوا
أَنْتِ تَكْتُبِينَ ← أَكْتُبِي
أَنْتُمْ تَكْتُبَانِ ← أَكْتُبَا
أَنْتِنِ تَكْتُبِينَ ← أَكْتُبِينَ

Bu sonucu, emr-i hâzır kipinin çekim biçimi olarak şu şekilde düzenleyebiliriz:

Çoğul (Cem‘)	İkil (Tesniye)	Tekil (Mufred)	
أَنْتُمْ أَكْتُبُوا Sizler yazınız	أَنْتُمَا أَكْتُبَا Siz ikiniz yazın	أَنْتَ أَكْتُبُ Sen yaz	Muhâtab
أَنْتِنِ أَكْتُبِينَ Sizler yazınız	أَنْتُمَا أَكْتُبَا Siz ikiniz yazın	أَنْتِ أَكْتُبِي Sen yaz	Muhâtaba

Bir fiilin emr-i hâzırını doğru olarak bulabilmek için o fiilin aynu’l-fiilin muzârideki hareketini, bir başka ifadeyle hangi kalıptan olduğunu bilmemiz gerektiğini de unutmamalıyız. Örneğin,

“جَلَسَ fiili ikinci kalıptandır. Emr-i hâzır çekimini yapınız?” şeklinde bir soru ile karşılaştığımızda ilk olarak fiilimizi muzâriye çevirecek, daha sonra ilgili şahsın muzârisini alacağız. Burada جَلَسَ fiilinin muzârisi يَجْلِسُ, ilgili şahsın muzârisi ise أَنْتَ بَجَلْسٍ *sen oturuyorsun*’dur. Buradan –otur anlamında emr-i hâzır elde etmek için fiilin başındaki muzâraat harfini atıyoruz. Kalan kısmı “cim”in sükûn ile hareketli olması dolayısıyla okuyamadığımız için fiilin başına bir elif getiriyoruz. Elifi hareketlerken aynu’l-fiilin hareketine

bakıyoruz. Burada aynu'l-filimizin harekesi damme olmadığı için elifi kesra ile harekeliyoruz. Son olarak fiilimizin sonunu cezm ediyoruz ve **إِجْلِسْ** emir fiilini elde ediyoruz.

يَجْلِسُ ← (أنتَ) تَجْلِسُ ← جَلَسَ ← إِجْلِسْ ← إِجْلِسْ

Çoğul (Cem')	İkil (Tesniye)	Tekil (Mufred)	
أَنْتُمْ إِجْلِسُوا Sizler oturunuz	أَنْتُمَا إِجْلِسَا Siz ikiniz oturun	أَنْتَ إِجْلِسْ Sen otur	Muhâtab
أَنْتُنَّ إِجْلِسْنَ Sizler oturunuz	أَنْتُمَا إِجْلِسَا Siz ikiniz oturun	أَنْتِ إِجْلِسِي Sen otur	Muhâtaba

Şimdi de 3. kalıptan bir fiil olan (**اَفْتَحَ** - açtı) fiilinin emr-i hâzırını bularak çekelim. Fiilimiz 3.

Kalıptan olduğu için muzâride aynu'l-fiilin harekesi fethadır: **يَفْتَحُ**

يَفْتَحُ ← (أنتَ) تَفْتَحُ ← فَتَحَ ← اِفْتَحُ ← اِفْتَحُ

Burada elifi harekelemek için aynu'l-fiilin harekesine baktık. Damme olmadığını görünce elifi kesra ile harekeledik. Sülâsî fiillerin emr-i hâzır kiplerinde elifin hiçbir zaman fetha ile harekelenmeyeceğini unutmuyoruz.

Çoğul (Cem')	İkil (Tesniye)	Tekil (Mufred)	
أَنْتُمْ اِفْتَحُوا Sizler açınız	أَنْتُمَا اِفْتَحَا Siz ikiniz açın	أَنْتَ اِفْتَحُ Sen aç	Muhâtab
أَنْتُنَّ اِفْتَحْنَ Sizler açınız	أَنْتُمَا اِفْتَحَا Siz ikiniz açın	أَنْتِ اِفْتَحِي Sen aç	Muhâtaba

(Dersi sınıfta yaz!)

اُكْتُبِ الدَّرْسَ فِي الصَّفِّ !

Nehy-i Hâzır

Nehiy sözcüğü Arapçada yasaklama anlamındadır. Nehy-i hâzır, ikinci şahsa yönelik olumsuz emir demektir. İlgili şahsa ait muzâri fiilin başına nehiy lâ'sı (لا الناهية *lâ en-nâhiye*) getirilerek yapılır. Nehiy lâ'sı, başına geldiği muzâri fiili cezm eder, nehiy lâ'sı ile nefiy lâ'sını birbirinden ayıran tek özellik de budur. Nefiy lâ'sı, hatırlanacağı üzere, başına geldiği muzâri fiilin i'râbında hiçbir değişiklik yapmayıp sadece anlamı olumsuzu çevirirken, nehiy lâ'sı başına geldiği muzâri fiili cezm eder ve anlamı olumsuz emre çevirir.

Şimdi yine (كَتَبَ) fiilini kullanarak nehy-i hâzır çekimini görelim:

Çoğul (Cem')	İkil (Tesniye)	Tekil (Mufred)	
أَنْتُمْ لَا تَكْتُبُوا Sizler yazmayınız	أَنْتُمَا لَا تَكْتُبَا Siz ikiniz yazmayın	أَنْتَ لَا تَكْتُبُ Sen yazma	Muhâtab
أَنْتُنَّ لَا تَكْتُبْنَ Sizler yazmayınız	أَنْتُمَا لَا تَكْتُبَا Siz ikiniz yazmayın	أَنْتِ لَا تَكْتُبِي Sen yazma	Muhâtaba

(Eve girme!)

لا تَدْخُلْ إِلَى الْبَيْتِ!